

Täysistunto

Keskiviikko 27.10.2021 klo 14.01—20.06

11. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vaalilain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 181/2021 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Keskustelu on auki. Ministeri Henriksson, esittelypuheenvuoro. Olkaa hyvä.

Keskustelu

18.40 **Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies, värderade talman! Meillä on käsiteltävänä nyt esitys vaalilain muuttamisesta, jonka myötä vaaleissa toimitettaisiin laitosäänestys Puolustusvoimien varusmieskoulutusta antavien joukko-osastojen varuskunnissa ja Rajavartiolaitoksen varusmieskoulutusta antavissa yksiköissä. Laitosäänestyksessä voisivat äänestää näissä varuskunnissa ja yksiköissä varusmiespalvelusta tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavat äänioikeutetut.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan tehtäväksi vaalilakiin kolme muuta, teknisempää muutosta, joista ensimmäinen koskisi kahden vuonna 2017 voimaan tulleen kuntajaon muutoksen kirjaamista vaalipiirijakoon, toinen vaaliasiamiesten kieltoa toimia kunnan keskusvaalilautakunnan jäsenenä tai varajäsenenä aluevaaleissa sekä kolmas aluevaaleista johtuvaa teknistä lisäystä.

Julkisen vallan tehtävänä on perustuslain mukaan edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Nyt käsiteltävän esityksen tavoitteena on edistää varusmiesten äänestysmahdollisuuksien tosiasiallista toteutumista. Tutkimusten mukaan nuorten äänestysaktiivisuus on muita ikäryhmiä heikompaa ja varusmiesten äänestysmahdollisuuksien parantaminen tuomalla äänestysmahdollisuus heidän luokseen on yksi konkreettinen keino purkaa mahdollisia äänestämiseen liittyviä kynnyksiä.

Värderade talman! Enligt grundlagen ska det allmänna främja den enskildes möjligheter att delta i samhällelig verksamhet och att påverka beslut som gäller honom eller henne själv. Syftet med det föreslagna lagförslaget är att säkerställa att värnpliktiga på ett enklare och smidigare sätt kan rösta genom att möjliggöra anstaltsröstning i Försvarsmaktens garnisoner med truppförband som ger utbildning för beväringar och i de av Gränsbevakningsväsendets enheter som ger utbildning för beväringar.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 125/2021 vp

Laitosäänestys varuskunnissa ja Rajavartiolaitoksen yksiköissä on ehditty toteuttaa jo kertaalleen tämän vuoden kuntavaaleissa, jolloin laitosäänestys toimitettiin covid-19-pandemiasta johtuen vaalilain väliaikaisen muutoksen pohjalta. Tuolloin laitosäänestys saatiin toteutettua varuskuntien, Rajavartiolaitoksen yksiköiden ja kuntien hyvällä yhteistyöllä tiukasta aikataulusta huolimatta. Nyt esitetyt muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään 1.1.2022, jotta ne olisivat voimassa tammikuussa 2022 toimitettavissa aluevaaleissa. — Kiitoksia, tack.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia esittelystä. — Edustaja Essayah, olkaa hyvä.

18.43 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Kun täällä eduskunnassa tuota väliaikaista vaalilain muutosta silloin keskusteltiin lähetekeskustelussa, niin tämä sai kyllä hyvin hyvän vastaanoton, ja siinä mielessä on tärkeää, että tässä tulee tämä vaalilain muutos. Katson, että erityisesti kun kysymys on nuoresta ikäluokasta, joka on suorittamassa asevelvollisuutta, niin on todella tärkeää, että heitä myöskin rohkaistaan käyttämään kansalaisoikeuksiaan, ja siinä mielessä hienoa, että tätä kautta toivon mukaan kenties saataisiin myöskin sitä äänestysaktiivisuutta nuorten parissa nostettua. Voisi sanoa, että erittäin hyvä, että tietyllä tavalla koronan ikään kuin ”pakottamana” tämmöinenkin lainsäädäntömuutos sitten tuli eteen.

Toisena asiana haluaisin nostaa esille nämä aluevaaleihin liittyvät, sinällensä tekniset asiat. Kaiken kaikkiaan, kun aluevaali nyt nousee esille, täytyy vain todeta se, että varsinainen haaste meillä on kyllä se, miten tammikuussa saamme ihmiset aktivoitua uurnille. Yksi syy, mihin olen nyt törmännyt puoluejohtajana, kun olen ehdokkaita rekrytoinut, on se, että kyllä aika monet katsovat, että tavallaan tämä vaaliasetelma, jossa monissa vaali-piireissä eli näillä hyvinvointialueilla se keskustaupungin äänimäärä tulee olemaan yli puolet koko alueella annettavista äänimääristä, etukäteen lannistaa jo monia pienten kuntien ehdokkaita ja ehdokkaiksi aikovia. Sitten kun puhutaan palveluverkosta ja siihen tehtävistä päätöksistä, niin ihan esitän ja ehdotan tässä ministerille harkittavaksi, pitäisikö lähteä valmistelemaan esimerkiksi jonkinlaista äänimäärän rajoitinta tai vastaavaa. Jos meillä on sellainen tilanne, että esimerkiksi vaikka 59 valtuutetun joukossa meillä alkaa olla 50 valtuutettua jostakin isosta kaupungista, niin aika lailla kylmähän se kyyti on pienille kunnille. Siinä mielessä meidän pitäisi miettiä, millä tavalla tässä rakenteessa voidaan varmistaa, että demokratia toteutuu ja kansalaisten yhdenvertaisuus toteutuu.

Siinä mielessä on harmillista, että eduskunnasta tämä lakiesitys hirveällä kiireellä silloin viime kesänä sote-lakien yhteydessä vietiin läpi. Tietysti kun ajatellaan kaiken kaikkiaan, niin tämä ajankohta joulun jälkeen on mahdollisimman huono, ja kun kuitenkin kysymyksessä on sosiaali- ja terveys- ja pelastuspalvelut, aivan oleelliset peruspalvelut meidän kansalaisten kannalta, niin kyllä nämä vaalit olisivat niin sanotusti paremman startin ansainneet.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kiuru, Pauli, olkaa hyvä.

18.46 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Kiitos ministerille esittelystä, ja kuten sanoitte, äänestämiseen liittyviä kynnyksiä on syytä madaltaa ja saada niitä pois. Se on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 125/2021 vp

suomalaisen kansanvallan etu ja demokratian etu. Luottamus yhteiskuntaan pitää kaikilla tavoin säilyttää, ja nimenomaan tässä tapauksessa, missä puhutaan varusmiehistä ja -naisista, jotka ovat suorittamassa yhteiskunnallista velvollisuuttaan, olisi outoa, jos velvollisuutta hoitaessa ei olisi kunnollisia mahdollisuuksia oikeuksien hoitamiseen. Väliin jääneestä äänestysmahdollisuudesta tulee herkästi tapa, ja näin varsinkin nuorilla ihmisillä, eli hyvä esitys.

Pari vaalikautta sitten oikeusministeriössä tehtiin laaja selvitys digitaalisesta äänestysmahdollisuudesta. Suhtauduin siihen itsekkin aluksi aika myönteisesti ja katsoin, että tähän suuntaan yhteiskunta varmaan menee, mutta selvitys oli aika kriittinen, ja mitä enemmän myös itse siihen perehdyin — kirjoitin muutaman artikkelinkin — totesin, että riskejä on paljon. Näitä riskejä nyt kansainvälisestä kokemuksesta, esimerkiksi USA:sta, ihan kehittyneistä maista, on tullut hyvinkin paljon. Hybridivaikuttamisesta on puhuttu paljon, ja se liittyy tähän digitaaliseen mahdollisuuteen. Jos ministeri saa vastata, niin mielelläni kuulen, onko Suomessa tämä digitaalinen äänestysmahdollisuus nyt kokonaan suljettu vaihtoehtoisista pois.

Korostan vielä, että tämä korona-aikakin todistaa sen, että epäilyskin vaikuttamisesta, hybridivaikuttamisesta, voi vaikuttaa erittäin negatiivisesti luottamukseen viranomaisia kohtaan, suomalaista oikeusjärjestystä kohtaan. Valitettavasti esimerkiksi tässä salissaakaan ei ole täysin tuntematonta, että tässä viimeisen vuoden puolentoista aikana on levitetty käsittämättömiä huhuja ja salaliittoteorioita. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kankaanniemi, olkaa hyvä.

18.48 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa puhemies! Kiitoksia tästä esityksestä. Tämä varusmiesten ja palveluksessa olevien mahdollisuuden järjestäminen nyt näin on todella hyvä asia, se, että se tulee sitten vakinaiseksi ja voimaan jo niin, että on tammikuun vaaleissa käytössä. Yhdyn kyllä tähän aikaisemmin kuultuun huoleen siitä, että kun nämä vaalit järjestetään nyt 23. tammikuuta ja sitä ennen on ennakkoäänestys tammikuulla, niin voi olla, että meillä tuolla keskisessä ja pohjoisessa Suomessa on metri lunta, on ehkä pari—kolmekymmentä astetta pakkasta pahimmillaan, niin kuin oli tämän vuoden tammikuussa noihin aikoihin, ja sitten näissä olosuhteissa ihmisten äänestämään lähteminen voi olla vähän laiskanlaista, se vaara on. Ja kun vielä ajatellaan sitä, että vaalit ovat todellakin tammikuun puolenvälin jälkeen, vaalityöaikaa ehdokkaille ja puolueille jää varsin vähän. Itse asiassa kun ehdokaslistat vahvistetaan juuri ennen joulua, sitten menee viikko siinä joulunpyhiä ja uuttavuotta viettäessä, niin sitten ehkä toinen päivä tammikuuta pääsevät ehdokkaat kentille, ja jos siellä on pakkasta pari—kolmekymmentä astetta ja hangessa tarvotaan, siellä saa kyllä yksin tehdä vaalityötä ilman sitä vaalikansaa, johon pyrkii vaikuttamaan. Eli ajankohta on tietysti siinä mielessä todella hankala, ja tätä pitäisi nyt jotenkin miettiä. Emme me sääille voi tietysti mitään. Ilmastomuutos tuo joskus ehkä avun tähän, mutta se on ikävä tapa.

Sitten vielä: Kun tuossa edustaja Essayah nosti esille tämän keskuskaupunkinäkökulman, niin tämä ajankohta saattaa vielä sitä kärjistää. Siellä maaseudulla lumiasteet ja pakaset ja etäällä oleva äänestyspaikka saattavat olla vielä suurempi jarru lähteä äänestämään kuin kaupungeissa, joissa näitä äänestyspaikkoja mahdollisesti on lähes joka nurkalla. Ymmärrän, ettei ministeri näille paljon mitään voi, mutta toivon, että ministeriössä kui-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 125/2021 vp

tenkin mietittäisiin, miten voitaisiin varmistaa, että äänestysaktiivisuus olisi edes kohtuullinen.

Vielä, arvoisa puhemies, totean, että meillä oli juuri Osuuskaupan vaalit Keski-Suomessa. Siellä on jaettuna kolmeen vaalialueeseen koko kaupan Keski-Suomen valtiollisen vaalipiirin alue, ja näin turvataan edustus eri alueilta. Oletteko miettinyt sitä, voisiko vaalialuejako olla mahdollinen myös näissä aluevaaleissa jatkossa?

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Ja ministeri, olkaa hyvä.

18.51 Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Ensinnäkin edustaja Kiurun kysymykseen tästä sähköisestä äänestämisestä: Oikeusministeriössä ei valmistella mitään sellaista lakia, joka mahdollistaisi sähköisen äänestämisen. Me olemme todenneet, että riskit ovat aivan liian suuria. Yksi meidän demokratiamme tärkeimmistä asioista on se, että kansalaiset voivat luottaa meidän vaalijärjestelmäämme, ja sen takia on todella syytä olla kriittinen sen suhteen, että nappia painamalla tai kännykkää painamalla voisi äänestää. Siihen voisi liittyä todella suuria uhkia ja haasteita, ja siihen ei haluta missään nimessä mennä.

Sitten kiitos myös muille edustajille hyvistä kysymyksistä. Mitä tulee tähän aluevaalien ajankohtaan, niin se on eduskunta, joka on nyt lyönyt sen lukkoon. Yhdyn näihin huoliin siinä mielessä, että se ajankohta ei ole paras mahdollinen, mutta siihen oli syynsä. Tässä sote-puolella on ollut tärkeitä se, että nämä uudet valtuustot pääsevät toimiin ja pääsevät tekemään työtään 1.3.22. Lähdemme oikeusministeriössä siitä, että tietysti näistä vaaleista tiedotetaan normaaliin tapaan, mutta sen lisäksi tehdään nyt sitten vielä yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa tällainen vähän isompi mediakampanja. Vetovastuu siitä on sosiaali- ja terveysministeriön puolella. He ovat asiantuntijoita näitten vaalien asiakysymyksissä.

Mitä tulee tähän edustettavuuteen, niin tästähän käytiin keskustelua silloin, kun sote-uudistusta valmisteltiin, ja ei nähty mahdolliseksi ottaa käyttöön tällaista alueellista jakoa muuten kuin siten, että Uusimaahan jaettiin neljään hyvinvointialueeseen plus Helsinkiin, ja se on tavallaan osa tätä ratkaisua. Sitten täytyy muistaa se, että jokaisella valtuutetulla on myös vastuu siitä koko alueesta. Myös meidän puoluejohtajien on hyvä muistaa, kun me keskustelemme ehdokkaitten kanssa, että pitää muistuttaa ihmisiä siitä, että ei ole ainoastaan vastuu siitä omasta kotikunnastaan vaan on vastuu myös niistä koko hyvinvointialueen palveluista [Puhemies koputtaa] ja yhdenvertaisesti kaikille asukkaille. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan.